

Pressens Faglige Utvalg (PFU)
Postboks 46 Sentrum
0101 Oslo

Også sendt med e-post til: pfu@presse.no

Vår referanse 5798168/2
Ansvarlig advokat Camilla S. Vislie

Oslo, 21. august 2012

KLAGE VEDRØRENDE NYHETSINNSLAG - NRK ROGALAND 14. MAI 2012

1 INNLEDNING

Vi representerer Statoil ASA (heretter "Statoil" eller "klager").

NRK Rogaland (heretter "NRK") publiserte den 14. mai 2012 en reportasje om Statoils oljesandprosjekt i Canada i 18:40-nyhetene. Reportasjen hadde overskriften "Opprør mot Statoil", og nyhetsinnslaget tema var at biskopen i Stavanger støtter Francois Paulettes krav om at Statoil må trekke seg ut av oljesandproduksjonen i Canada.

I innslaget klippes bilder av oljesandutvinning gjennom gruvedrift sammen med bilder av Statoils logo og anlegg. Statoil driver ikke gruvedrift, og bildene av denne virksomheten som vises i innslaget er ikke representativ for Statoils oljesandvirksomhet i Canada. Bruken av disse bildene i innslaget er derfor misvisende, og etter Statoils oppfatning i strid med Vær Varsom-plakaten punkt 4.10 og 4.12. NRK har heller ikke ivaretatt Statoils rett til samtidig imøtegåelse etter punkt 4.14, første punktum i forbindelse med innslaget. På denne bakgrunn klages herved NRK inn for Pressens Faglige Utvalg (heretter benevnt "PFU") for brudd på god presseskikk.

Innslaget er tilgjengelig på NRK Nett-TV: <http://www.nrk.no/nett-tv/klipp/846560/>. Dersom det vil medføre vanskeligheter for PFU å vurdere innslaget på bakgrunn av nett-TV, bes NRK fremlegge en DVD der det publiserte innslaget vises.

Det nærmere grunnlaget for klagen fremgår av punkt 2 og 3. Det vil gjennomgående benyttes henvisninger til posisjon i nyhetssendingen (mm:ss) slik dette er presentert på NRK Nett-TV, og stillbilder fra nyhetssendingen er inntatt som egne bilag.

2 BAKGRUNNEN FOR KLAGEN

2.1 Beskrivelse av innslaget 14. mai 2012

Nyhetssendingen innledes med en oppsummering av hovedsakene, og saken om Statoils oljesandutvinning i Canada er en av disse. Nyhetsankeret/voiceover sier:

THOMMESSEN

"Biskopen i Stavanger støtter urfolket i Canada. Ber Statoil trekke seg ut av oljesandproduksjonen."

Som illustrasjon vises først bilder av biskopen og Francois Paulette. Deretter (00:12-00:16) vises flyvideo av gruvedrift samtidig som overskriften "Ber Statoil trekka seg" vises. Anlegget på bildet er ikke et Statoil-anlegg, og har ingenting med Statoil å gjøre.

Bilag 1: Stillbilde fra flyvideo med overskriften "Ber Statoil trekka seg"

Selve innslaget innledes ved at nyhetsankeret sier:

"Presset mot Statoil si oljesandutvinning i Canada auker. Biskopen i Stavanger støtter den kanadiske indianerhøvdingen Francois Paulette og ber Statoil trekke seg ut av oljesandproduksjonen, og i kveld arrangerer de en solidaritetskonsert i domkirken."

Deretter overtar reporteren/voiceover:

"En uvanlig duo i Stavanger domkirke kjemper sammen mot Statoil og selskapets utvinning av oljesand i Canada."

Samtidig (01:12-01:18) vises samme flyvideo som i bilag 1, men i flere sekunder.

Etter deler av intervjuet med Paulette og biskopen overtar reporteren:

"Statoil kjøpte seg inn i oljesandprosjektet i 2007 for 12 milliarder kroner, men har måttet tåle mye kritikk for virksomheten. CO2-utslippene er mange ganger større enn utslippene fra vanlig norsk oljeproduksjon."

Som illustrasjon vises det først video av en ventil med Statoil-logo (01:39-01:43).

Bilag 2: Stillbilde av ventil med Statoil-logo

Det klippes så over til flyvideo som viser gruvedrift filmet langt unna (01:44-01:46). I likhet med bilag 1 er heller ikke denne gruvedriften et Statoil-anlegg.

Bilag 3: Stillbilde av flyvideo med gruvedrift

Derneft klippes det over til video av rørsystem (01:46-01:50), pipe med røyk/damp (01:50-01:55) og en oljeprøve. Dette er installasjoner som tilhører Statoil.

Bilag 4: Stillbilde av video av rørsystem

Bilag 5: Stillbilde av pipe med røyk/damp

Bilag 6: Stillbilde av oljeprøve

Informasjonssjef i Statoil, Bård Glad Pedersen, blir deretter intervjuet:

THOMMESSEN

"Vi mener at vi gjør noe med det. Vi har lagt ambisiøse planer for hvordan dette kan utvinnes på en ansvarlig måte, reduksjon i CO2-utslippene, minst mulig inngrep i naturen og å bringe naturen tilbake i den stand den var i."

Etter intervjuet med Glad Pedersen sier reporteren/voiceover:

"Men for høvdingen betyr Statoil forurensning av land og vann. Så langt har han snakket for døve ører, men han gir seg aldri."

Samtidig vises video av anleggstrafikk (02:15-02:19) og så gruvedrift med betydelige naturinngrep, først pipe med røyk (02:19-02:21) og så gruvedrift (02:22). Heller ikke bildene i bilag 8 og 9 viser Statoil-anlegg, eller har noe med Statoil å gjøre.

Bilag 7: Stillbilde av anleggstrafikk

Bilag 8: Stillbilde av pipe med røyk

Bilag 9: Stillbilde av gruvedrift

Etter ytterligere intervju med Paulette og biskopen, lyder voiceover:

"I kveld arrangerer biskopen og høvdingen en solidaritetskonsert i Stavanger domkirke, dagen før Statoil sin generalforsamling. Og kirken truer med å selge sin aksjepost hvis ikke Statoil trekker seg ut."

Samtidig vises først et Statoil-skilt (02:52-02:55) og oljeprøve (likt bilag 6) (02:55-02:57).

Bilag 10: Stillbilde av Statoil-skilt

Til slutt lyder voiceover:

"Men til tross for klar tale fra hele kirken og til tross for økende politisk motstand mot Statoils engasjement i Canada nekter Statoil å snu."

Samtidig vises bilder av gruvedrift som ikke er relatert til Statoil (03:03-03:07).

Bilag 11: Stillbilde av gruvedrift

Som det fremgår har NRK i innslaget gjennomgående benyttet bilder gruvedrift som ikke er relatert til Statoils utvinning av oljesand.

2.2 Radiointervju og nyhetssak på nett samme dag

Tidligere samme dag hadde NRK Rogaland radio også sendt et radiointervju med informasjonssjef Glad Pedersen, som dannet utgangspunkt for en artikkel på NRK.no/rogaland. Denne artikkelen var også på forsiden av NRK.no. Artikkelen var først illustrert med et bilde av gruvedrift. Dette ble imidlertid endret etter at Statoil tok kontakt og gjorde NRK oppmerksom på at slik bildebruk er misvisende ettersom Statoil ikke driver med gruvedrift. Dette var før NRK sendte innslaget med bilder av gruvedrift i TV-nyhetene.

2.3 Tidligere feil bildebruk

NRK har også tidligere brukt bilder av gruvedrift for å illustrere oppslag om Statoils oljesandprosjekt i Canada. NRK.no har lagt ut denne type bilder som illustrasjoner til sine nyhetsartikler, men har fjernet disse etter kontakt fra Statoil.

NRKs nyhetsredaktør Stein Bjøntegård beklaget i august 2011 feil bildebruk i NRK Kveldsnytt i en e-post til Statoil.

Bilag 12: E-post fra nyhetsredaktør Stein Bjøntegård av 17. august 2011

Som det fremgår, mente nyhetsredaktøren at det hadde skjedd en feilmerking av arkivstoff, og at NRK ville gå gjennom dette materialet på nytt og merke bedre for å unngå at slike feil skulle skje på nytt. Samtidig ble det opplyst at NRK i fremtiden i hovedsak ville bruke de bilder som faktisk var tatt hos Statoil i Canada ved en tidligere anledning. Bjøntegårds beklagelse bekrefter at også NRK ser at det er misvisende å bruke bilder av gruvedrift for å illustrere innslag og artikler om Statoil. Denne holdningen er i samsvar med hva som praktiseres i andre norske medier. Flere norske medier, deriblant Dagens Næringsliv, Dagbladet og Adresseavisen, har trykket beklagelser eller rettelser etter å ha benyttet bilder av gruvedrift for å illustrere artikler om Statoil.

3 BRUDD PÅ VÆR VARSOM-PLAKATEN

3.1 Innledning

Vær Varsom-plakaten punkt 4.10 lyder:

"Vær varsom med bruk av bilder i annen sammenheng enn den opprinnelige".

Videre oppstiller punkt 4.12 den samme aktsomhetsplikt som ellers gjelder for journalistisk fremstilling:

"For bruk av bilder gjelder de samme aktsomhetskrav som for skriftlig og muntlig fremstilling."

NRK har etter Statoils oppfatning handlet i strid med disse bestemmelsene. Den nærmere begrunnelse for Statoils standpunkt fremgår nedenfor.

3.2 Bildene er tatt ut av sin opprinnelige sammenheng, og det foreligger derfor et brudd på punkt 4.10

Det er på det rene at NRK i nyhetsinnslaget har benyttet flere videoklipp som må være tatt i andre sammenhenger, og som ikke er relatert til Statoils virksomhet. Måten bildene er brukt på i innslaget gir seerne inntrykk av at gruvedrift er en del av Statoils virksomhet. Ved gruvedrift graves store landområder ut for å få tilgang til oljesanden, og utvinningsmetoden medfører betydelige naturinngrep. Statoil benytter seg av en metode som kalles SAGD (steam-assisted gravity drainage). Ved hjelp av denne metoden pumpes varm damp gjennom horisontale brønner for å få utvunnet oljen i oljesanden. Metoden er langt mindre inngripende og har helt andre miljømessige konsekvenser enn den type virksomhet NRK har brukt som illustrasjon i sitt innslag. Billedbruken er dermed egnet til å gi et feilaktig negativt inntrykk av Statoils virksomhet.

Samtidig som klippene som ikke er relatert til Statoil vises, omtaler reporteren Statoil i negative ordlag, slik det er redegjort for i punkt 2.1 over. Ingen av de aktuelle klippene er merket på en måte som angir at det er tale om illustrasjonsbilder. Innimellom illustrasjonsbildene som ikke er relatert til Statoil,

klippes det inn bilder av Statoil-anlegg og Statoils logo. Dette er egnet til å forsterke inntrykket av at alle bildene viser Statoils virksomhet, eller er representativ for virksomheten.

Illustrasjonsbildene står videre i sterk kontrast til informasjonssjef Glad Pedersens uttalelser i intervjuet om at Statoil har fastsatt planer om utvinning på en ansvarlig måte, reduksjon i CO2-utslipp, og å foreta minst mulig inngrep i naturen og bringe denne tilbake i sin opprinnelige stand. Seerne vil lett oppfatte denne kontrasten, og vil også kunne oppfatte bildene av gruvedrift slik at Glad Pedersens uttalelser ikke står til troende.

Det er i denne forbindelse ytterligere kritikkverdig at flere av Glad Pedersens uttalelser i intervjuet er klippet ut av innslaget. Blant annet påpekte Glad Pedersen flere ganger under intervjuet at Statoil *ikke* er engasjert i gruvedrift.

PFUs praksis underbygger at den måten NRK har valgt å illustrere innslaget på er i strid med Vær Varsom-plakaten punkt 4.10.

I PFU-sak 097/08, som gjaldt studentavisen K7 Bulletin ved NHH, hadde studentavisen publisert sitt førstesideoppslag med tittelen "*Skandaler under Bergensbaneløpet*". Artikkelen omhandlet to negative hendelser i tilknytning til det såkalte Bergensbaneløpet. Tittelen var satt inn i et bilde som viste løpende studenter, med følgende bildetekst: "*Illustrasjonsfoto: Personene på bildet har ikke nødvendigvis noe med saken å gjøre*". Om bildebruken uttalte PFU:

"Videre viser utvalget til Vær Varsom-plakaten punkt 4.10, som omhandler bruk av bilder. Til tross for at det av bildeteksten fremgår at det ene bildet er et illustrasjonsfoto, er det ikke entydig hvorvidt bildet er tatt på det tidspunktet episoden skjedde. Det er også uklart hvorvidt noen av personene på bildet er eller kan være involvert. Utvalget mener derfor at redaksjonen burde utvist større aktsomhet når illustrasjonsfoto skulle benyttes."

Det fremgår ikke på noen måte i NRKs nyhetsinnslag at gruvedrift-bildene ikke har tilknytning til Statoils oljesandprosjekt. Videre er det ikke bare *uklart* om Statoil er involvert, som i K7-saken; billedbruken er snarere egnet til å forlede seerne til å tro at Statoil er involvert i den virksomheten som skildres gjennom bildebruken.

Når det gjelder *arkivfoto* har PFU flere ganger uttalt at det som en generell regel må opplyses i tilknytning til bildet at det dreier seg om et arkivfoto, jf. blant annet PFU-sak 91-169. Denne generelle regelen må nødvendigvis i enda større grad gjøre seg gjeldende i forhold til illustrasjonsbilder hvor den avbildende person og/eller situasjon *ikke har noen sammenheng med den nyhet som omtales*.

Det vises i denne forbindelse til PFUs uttalelse i Memo-saken (PFU 065/06). Høyesterett kom som kjent senere til at billedbruken var i strid med åndsverkloven § 45c med en lignende begrunnelse, blant annet med henvisning til PFUs avgjørelse, Rt. 2009 s. 265 avsnitt 61:

"I denne sammenheng har det etter min mening betydning at Vær Varsom-plakaten, vedtatt av Norsk Presseforbund, punkt 4.10 fastsetter: "Vær varsom med bruk av bilder i annen sammenheng enn den opprinnelige." Det var dette forholdet som utgjorde begrunnelsen for at Pressens Faglige Utvalg den 30. mai 2006 enstemmig konkluderte med at Memo hadde brutt god presseskikk: "... Å viderebringe bilder fra en omfattende demonstrasjon i landets hovedstad er utvilsomt en slik

informasjonsoppgave for pressen. I det påklagede tilfellet har Memo imidlertid brukt et bilde fra demonstrasjonen som en illustrasjon til et annet og langt mer omfattende forhold. Vær Varsom-plakatens punkt 4.10 maner til forsiktighet med bruk av bilder i annen sammenheng enn den opprinnelige, og utvalget mener Memo i den konkrete saken ikke har utvist tilstrekkelig varsomhet. Utvalget legger her særlig vekt på at det ikke noen steder i bladet er opplyst om i hvilken sammenheng klageren er fotografert.”

PFU-sak 91/169 gjaldt en klage mot Fremover, som hadde benyttet et arkivbilde som var tatt i en helt annen sammenheng til å illustrere det aktuelle temaet, men uten at dette var opplyst til leserne. I tilknytning til bildebruken uttalte PFU at klageren dermed ble utsatt for *“unødvendige spekulasjoner blant leserne”*. Det samme vil være tilfelle i vår sak.

3.3 Det foreligger brudd på aktsomhetsplikten i punkt 4.12

Etter Vær Varsom-plakaten punkt 4.12 oppstilles det samme aktsomhetskrav for bildebruk som for skriftlig og muntlig fremstilling. Aktsomhetskravet innebærer blant annet at NRK skulle ha forsikret seg om at illustrasjonsbildene hadde tilknytning til Statoils virksomhet.

I PFU-sak 065/08, som gjaldt Bergensavisens førstesideoppslag om *“Turbomeglernes nedtur”*, fant PFU at

“... bildebruken [er] mer problematisk ettersom tre av de fem avbildede personene ikke er tilknyttet den omtalte virksomheten. Selv om oppslagbildet inne i avisen er merket arkivfoto, mener utvalget at Bergensavisen skulle ha forsikret seg om at de avbildede representerte Notar Eiendom Bryggen. Det vises her til Vær Varsom-plakatens punkt 4.10, der det heter: «Vær varsom med bruk av bilder i annen sammenheng enn den opprinnelige», samt til punkt 4.12, som presiserer at de samme aktsomhetskrav gjelder for bilder som for skriftlig og muntlig framstilling.” (våre understrekinger).

Det var åpenbart uaktsomt av NRK å bruke bilder som ikke har noen sammenheng med Statoils virksomhet i Canada, i et nyhetsinnslag som utelukkende omhandler – og rammer – Statoil. Det er i denne forbindelse skjerpene at Statoil flere ganger tidligere har vært i dialog med NRK om lignende forhold. Som nevnt ovenfor under punkt 2.3 opplyste NRKs nyhetsredaktør i august 2011 at NRK ville foreta en gjennomgang av det materiale som ble benyttet for å illustrere Statoils oljesandprosjekt i Canada, for å forhindre at lignende feil skulle skje igjen. Videre ble det *samme dag* som nyhetsinnslaget ble sendt benyttet tilsvarende illustrasjonsbilder på NRKs nettsider, men disse ble fjernet etter en henvendelse fra Statoil. Dette underbygger at NRK var *klar over* at det ikke var grunnlag for fortsatt publisering av slike bilder.

3.4 Retten til samtidig imøtegåelse er ikke ivaretatt, punkt 4.14, første punktum

Glad Pedersen ble verken på forhånd eller i forbindelse med intervjuet gjort kjent med at NRK ville benytte bilder av gruvedrift i innslaget. Glad Pedersen påpekte flere ganger i intervjuet at Statoil ikke er engasjert i gruvedrift, men disse opplysningene ble klippet vekk. Det er selvfølgelig et redaksjonelt valg å bestemme hvilke bilder som skal benyttes til å illustrere et intervju, men det kan likevel stilles spørsmålsteget ved NRKs ivaretagelse av retten til samtidig imøtegåelse i Vær Varsom-plakatens punkt 4.14, første punktum i denne situasjonen. Dette gjelder særlig fordi den feilaktige billedbruken antagelig ville vært unngått dersom Statoil var blitt gjort oppmerksom på dette før innslaget ble sendt.

4 AVSLUTTENDE MERKNADER

Det er klart at det knytter seg åpenbare feil til NRKs valg av illustrasjonsbilder i det aktuelle innslaget. Billedbruken er etter Statoils oppfatning kritikkverdig fordi den gir et misvisende inntrykk av at Statoil er engasjert i gruvedrift som har helt andre miljømessige problemstillinger ved seg enn Statoils oljesandvirksomhet.

NRKs bruk av de aktuelle bildene er skjedd til tross for at NRK ved flere anledninger har tilkjennegitt av slik bruk av bilder vil innebære en feil, og billedbruken må etter Statoils oppfatning karakteriseres som grovt uaktsom eller forsettlig.

Statoil anerkjenner selvsagt mediernes rett og plikt til samfunnskritisk journalistikk, og har forståelse for at Statoil som en av Norges største bedrifter må akseptere mediernes søkelys. Det må imidlertid være en forutsetning at mediene baserer sin fremstilling av enhver sak på bakgrunn av faktiske og korrekte forhold, også med hensyn til bruk av illustrasjonsbilder.

Det bes på denne bakgrunn at PFU konstaterer brudd på god presseskikk.

Med vennlig hilsen
Advokatfirmaet Thommessen AS

Camilla S. Vislie
Advokat

NRK

NRK
Nyheter

Ber Statoil trekka seg

Paused

00:13

Pål Grøndalen Palmer

Fra: Bård Glad Pedersen [barp@statoil.com]
Sendt: 25. juni 2012 12:19
Til: Camilla S. Vislie
Kopi: Pål Grøndalen Palmer; Siv Helen Rygh Torstensen
Emne: FW: Feil bruk av bilder og film i Kveldsnytt

Den 19. aug. 2011 kl. 22:48 skrev "Stein Bjøntegård" <stein.bjontegard@nrk.no>:

Hei.

Takk for Mail med korrigering av vår billedbruk i Kveldsnytt 17. august.

Vi beklager at vi brukte feil bilder til å illustrere Statoil sitt oljesandprosjekt i Canada. Vi ble klar over dette da vi ble kontaktet av dere etter sending. Vi har merking av arkivstoff i våre systemer, men her har det åpenbart vært en feilmerking. For at dette ikke skal skje igjen skal vi gå gjennom dette materialet på nytt og merke bedre.

Vi har i ettertid funnet frem bildene som ble tatt da vår korrespondent Anders Tvegård var i Canada sammen med dere. Vi vil i fremtiden i hovedsak bruke disse bildene når vi snakker om Statoil sitt oljesandprosjekt i Canada.

Mvh
Stein Bjøntegård
Nyhetsredaktør NRK

The information contained in this message may be CONFIDENTIAL and is intended for the addressee only. Any unauthorised use, dissemination of the information or copying of this message is prohibited. If you are not the addressee, please notify the sender immediately by return e-mail and delete this message.
Thank you

The information contained in this message may be CONFIDENTIAL and is intended for the addressee only. Any unauthorised use, dissemination of the information or copying of this message is prohibited. If you are not the addressee, please notify the sender immediately by return e-mail and delete this message.
Thank you